

# МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ МОВНИХ ДИСЦИПЛІН

УДК 378.147:355/359(477)

А. Р. Жукова

## ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧА МОВНИХ ДИСЦИПЛІН У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЯК КОМПОНЕНТ СИСТЕМИ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ

Стаття присвячена аналізу підвищення кваліфікації викладачів мовних дисциплін у системі сучасної вищої освіти як ключового компонента безперервного професійного розвитку. Розкрито сутність понять «кваліфікація» та «підвищення кваліфікації» у контексті чинного законодавства й сучасних наукових підходів. Охарактеризовано головні аспекти професійного розвитку викладача мовних дисциплін, проаналізовано наявні моделі, форми й інструменти підвищення кваліфікації. Обґрунтовано необхідність удосконалення системи безперервного професійного розвитку викладачів мовних дисциплін із урахуванням європейських освітніх стандартів та викликів сьогодення.

**Ключові слова:** викладач, підвищення кваліфікації, безперервний професійний розвиток, професійна компетентність, мовні дисципліни, педагогічна майстерність.

**Zhukova, A. Advanced Training for Language Teachers in Higher Education as a Component of the Continuous Professional Development System.** *The relevance of the study is determined by the growing demands for the professional competence of language teachers in higher education, which is associated with the rapid development of digital technologies, the renewal of educational standards, and the need to develop a high level of intercultural communication in the context of globalisation. A modern language teacher must not only possess solid linguistic knowledge but also continuously update methodological tools and enhance digital, communicative, and research competences. The purpose of the article is to substantiate the importance of professional development for teachers of language disciplines as a key component of the system of continuous professional growth in higher education. To achieve this aim, the following objectives were identified: to analyse the conceptual and terminological framework of the study; to characterise modern forms and models of professional development; to determine the role of innovative technologies and digital education in teachers' professional growth; and to outline practical recommendations for improving the system of professional development in the field of language training. The study found that effective professional growth of language teachers is*



*ensured through a combination of formal and non-formal learning, participation in training sessions, seminars, internships, and research projects, as well as the implementation of distance and blended learning models. The analysis showed that key factors contributing to the enhancement of professional competence include access to modern educational resources, digital platforms, international academic mobility programs, and motivational support from the educational institution. The conclusions emphasise that professional development of language teachers is an integral part of continuous professional growth, as it contributes to the modernisation of teaching practices, the improvement of language education quality, and the integration of the national higher education system into the European educational space. The proposed recommendations may serve as a foundation for optimising professional training programs and further improving educational policy in the field of language teacher preparation.*

**Keywords:** *teacher, professional development, continuous professional development, professional competence, language disciplines, teaching skills.*

## Вступ

Сучасний етап розвитку вищої освіти в Україні характеризується посиленням вимог до якості підготовки фахівців, що, своєю чергою, зумовлює необхідність постійного професійного вдосконалення педагогічних кадрів. Особливої актуальності набуває питання підвищення кваліфікації викладачів мовних дисциплін, адже саме вони забезпечують формування комунікативної компетентності здобувачів освіти, розвиток їхнього критичного мислення та культуромовної свідомості. У контексті інтеграції української освіти у європейський освітній простір, швидких змін у лінгвістичній науці, зростання впливу цифрових технологій та засобів комунікації потреба у безперервному професійному розвитку викладачів мови стає надзвичайно важливою.

Наявні системи післядипломної педагогічної освіти не завжди відповідають сучасним вимогам вищої школи. Викладачам сьогодні часто бракує можливостей для регулярного оновлення лінгвометодичних знань, оволодіння інноваційними технологіями навчання, інтерактивними методами викладання, цифровими інструментами, а також розвитку педагогічної рефлексії. Це створює прогалину між запитамі здобувачів освіти й наявними методичними практиками в закладах вищої освіти. Таким чином, підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін розглядається як окремий елемент

професійної підготовки та як органічний компонент системи безперервного професійного розвитку.

Огляд наукової літератури засвідчує, що проблему професійного розвитку педагогів досліджували вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема А. Кендюхова (Кендюхова, 2022), Н. Ничкало, Н. Муранова, О. Волярська, В. Кудіна (Nychkalo, 2022), О. Яковенко (Яковенко, 2021), М. Clark (Clark, 2016) та ін.

До прикладу, Н. Ничкало, Н. Муранова, О. Волярська, В. Кудіна (Nychkalo, 2022) стверджують, що на сучасному етапі розвитку вищої освіти актуальною є готовність науково-педагогічних працівників до впровадження ключових інновацій.

О. Жабенко вважає, що навчання за програмою довгострокового підвищення кваліфікації спрямовується на оволодіння, оновлення та поглиблення працівниками спеціальних фахових, науково-методичних, соціально-гуманітарних, педагогічних, правових, психологічних, економічних та управлінських компетентностей, зокрема вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, що сприяє якісному виконанню ними своїх посадових обов'язків, розширенню компетентностей тощо (Жабенко, 2017: 285).

А. Кендюхова наголошує, що успішна професійна діяльність педагогічного працівника вимагає безперервного навчання в умовах динамічних змін і здатності адаптуватися до них. Професійний розвиток скерований на реалізацію педагогічним працівником себе як особистості. Значущими чинниками професійного зростання педагога є прагнення до самовдосконалення й самоосвіти, що гарантують розширення його професійних можливостей, пізнавальних інтересів та формування творчої індивідуальності. Відповідно ця діяльність, що має бути постійною й систематичною, нерозривно пов'язана з професійним зростанням і підвищенням рівня педагогічної майстерності, а також характеризується поетапним досягненням мети освітньої діяльності (Кендюхова, 2022).

Водночас недостатньо дослідженими залишаються питання спеціалізованого підвищення кваліфікації саме викладачів мовних дисциплін, зокрема в умовах цифровізації освіти, зміни комунікативних практик молоді, зростання ролі міжкультурної комунікації й необхідності інтеграції сучасних лінгвістичних підходів в освітній процес.

Метою статті є обґрунтування ролі підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін як ключового елемента системи безперервного професійного розвитку. Задля досягнення поставленої мети необхідно розв'язати такі завдання: 1) з'ясувати сутність поняття «підвищення кваліфікації»; 2) проаналізувати наявні моделі й форми підвищення кваліфікації викладачів; 3) окреслити перспективи удосконалення системи безперервного професійного розвитку в галузі мовної освіти.

### **Методи дослідження**

Методологічну основу дослідження становлять положення сучасної педагогічної науки про безперервну професійну освіту, компетентнісний та діяльнісний підходи, а також концепції розвитку професійної компетентності викладачів у системі вищої школи. У межах дослідження використано такі методи: аналіз та синтез – для опрацювання наукових джерел, визначення теоретичних засад підвищення кваліфікації, узагальнення ключових підходів до підвищення кваліфікації викладачів мовних дисциплін; системний підхід – для розгляду процесу професійного зростання викладача як багатокomпонентної системи; порівняння та узагальнення – для зіставлення вітчизняного та міжнародного досвіду у професійному розвитку викладачів.

### **Виклад основного матеріалу**

Згідно з Національним освітньо-науковим глосарієм, поняття «кваліфікація» трактується як «визнана уповноваженим суб'єктом та засвідчена відповідним документом стандартизована сукупність здобутих особою компетентностей (результатів навчання)» (Національний освітньо-науковий глосарій, 2018: 40). Тобто це поняття розглядається з позицій результату, завершеності діяльності, визнання й оцінювання цього результату уповноваженою установою, який засвідчується відповідним документом. Акцент зроблено на розумінні кваліфікації як втілення певної якості, що має межі вимірювання та розподіляється за ступенями. Звідси, кваліфікацію слід описувати в термінах результатів навчання, а, відповідно, результати навчання мають визначатися в термінах компетентностей. Натомість «підвищення» є процесом покращення, підняття рівня якості.

У чинному законодавстві поняття «підвищення кваліфікації» традиційно використовується для характеристики виду діяльності в межах післядипломної педагогічної освіти й процесу діяльності. Характерним є оперування цим поняттям в ліцензійних умовах провадження освітньої діяльності. Закон України «Про освіту» (Закон України, 2017) надає сьогодні найбільш повне нормативне визначення поняття «підвищення кваліфікації» – «це набуття особою нових або удосконалення раніше набутих компетентностей у межах професійної діяльності або галузі знань. Відтак, за словами І. Смагіна, варто застосовувати термін «підвищення кваліфікації» виключно для характеристики виду освітньої діяльності (процедур, процесів), а результат такої діяльності визначати як сформовані, удосконалені, розвинені або набуті професійні компетентності (Смагін, 2021).

Н. Овдій зауважує, що підвищення кваліфікації є одним із провідних компонентів безперервної освіти, який спрямований на поглиблення та оновлення знань, покращення професійних навичок і компетенцій, що необхідні для реалізації професійних обов'язків. В умовах глобалізації та стрімкого науково-технічного прогресу підвищення кваліфікації стає обов'язковою умовою підтримки конкурентоспроможності кваліфікованих кадрів в освітній галузі. Значущу роль у підвищенні кваліфікації відіграють сучасні технології, такі як дистанційні курси та онлайн навчання. Вони забезпечують фахівцям можливість здобувати необхідні навички й знання у зручний для них час, що особливо актуально в умовах воєнного стану (Овдій, 2024).

За словами О. Яковенко, підвищення кваліфікації педагогічних та науково-педагогічних працівників передбачає їх професійний та особистісний розвиток шляхом оновлення фахових компетентностей разом із спеціально-предметними навичками, знаннями та вміннями, оволодіння новими компетенціями, розширення дидактичних можливостей, опанування новими методиками викладання й засобами підтримки та інтенсифікації освітнього процесу (Яковенко, 2021: 166).

Метою підвищення кваліфікації є удосконалення професійної підготовки спеціалістів шляхом розширення та поглиблення їхніх професійних знань, навичок та вмінь, набуття особистістю досвіду виконання обов'язків та додаткових завдань у рамках спеціальності.

Американський дослідник М. Кларк наголошує, що систематичне й безперервне підвищення кваліфікації допомагає педагогам

розширювати навички, оновлювати знання, освоювати нові педагогічні технології й методики, а також розвивати комунікативні, рефлексивні здібності та критичне мислення. Учений зазначає, що процес навчання в системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників необхідно розглядати як послідовну зміну явищ, станів у розвитку особистості педагога та як сукупність послідовних дій, скерованих на професійне й особистісне вдосконалення фахівців (Clark, 2016: 22).

Варто зауважити, що підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін у сучасній вищій школі є ключовим елементом системи безперервного професійного розвитку, адже саме мовна освіта є однією з найбільш динамічних та чутливих до суспільних трансформацій сфер. Мовні дисципліни виконують освітню, комунікативну, культуротворчу й соціалізаційну функції, що висуває високі вимоги до компетентності педагогів. З огляду на це, викладач повинен постійно оновлювати свої знання, удосконалювати методичний арсенал, володіти сучасними інструментами викладання та бути здатним швидко адаптуватися до нових освітніх реалій.

Ключовими аспектами підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін у сучасній вищій школі є такі: оновлення методичної компетентності, формування мовленнєво-комунікативної професійності та розвиток науково-дослідницької діяльності (рис. 1).



Рис. 1. Аспекти підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін у сучасній вищій школі

Так, одним із провідних аспектів підвищення кваліфікації є оновлення методичної компетентності. Викладачам мовних дисциплін необхідно опанувати інноваційні методи навчання, зокрема

інтерактивні технології, змішане й дистанційне навчання, проектно-комунікативний підхід, технології розвитку академічного письма, критичного й креативного мислення. Слід звернути увагу й на цифрову компетентність, адже застосування цифрових платформ, освітніх онлайн-ресурсів, медіазасобів та штучного інтелекту стає невід'ємною частиною сучасної мовної освіти. Важливим аспектом підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін є мовленнево-комунікативна професійність, що потребує постійної мовної практики, підвищення рівня володіння фаховою термінологією, удосконалення навичок академічної комунікації й міжкультурної взаємодії. У викладачів іноземних мов особливе значення має підтримка високого рівня мовної компетентності, яка потребує спеціальних програм, стажувань, участі в міжнародних семінарах або мовних школах. Підвищення кваліфікації також охоплює науково-дослідницьку діяльність, яка сприяє формуванню здатності викладача інтегрувати сучасні наукові підходи у власну педагогічну практику. Робота над науковими статтями, участь у науково-практичних конференціях, виконання дослідницьких проєктів стимулюють професійний розвиток та підтримують високу якість викладання.

Система безперервного професійного розвитку передбачає різні форми підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін, зокрема курси підвищення кваліфікації, тренінги, майстер-класи, онлайн-курси, освітні вебінари, стажування, менторські програми тощо. Важливим є також самоосвітня діяльність викладачів, до прикладу, участь у професійних спільнотах, обмін досвідом, робота з науковими й методичними джерелами.

Погоджуємось з А. Колісниченко, що система безперервного професійного розвитку в галузі мовної освіти потребує удосконалення, виникає потреба у розробленні єдиного положення, яке було б узгоджене та підтримане всіма закладами освіти. До змісту такого документа доцільно включити низку рекомендацій (Колісниченко, 2019: 79):

- забезпечити педагогам право вільного вибору програм підвищення кваліфікації. Для цього всі установи, які надають відповідні освітні послуги, мають оприлюднювати детальні описи своїх курсів;
- надати можливість педагогам проходити перепідготовку з відривом від основної роботи або, у разі виробничої необхідності чи

інших обставин, створити умови для повноцінної участі в освітніх програмах без шкоди для робочого процесу;

- заохочувати педагогів до залучення у науково-дослідну діяльність та участі в аналітичних опитуваннях;

- звільняти викладачів від додаткових функцій на період проходження курсів, щоб забезпечити їхню повну зосередженість на навчанні;

- розвивати матеріально-технічну базу навчальних закладів, забезпечуючи безперешкодний доступ до онлайн-ресурсів, а також сприяти зростанню цифрової компетентності педагогів;

- запроваджувати грантові програми для закордонних стажувань учителів іноземних мов з метою підвищення їхнього мовного й методичного рівня;

- передбачати фінансування, яке покриватиме витрати педагогів на участь у професійних школах, семінарах та інших формах фахового розвитку;

- мотивувати викладачів шляхом матеріального заохочення за успішне завершення курсів підвищення кваліфікації.

### **Висновки**

Отже, з огляду на проведене дослідження доходимо до висновку, що підвищення кваліфікації викладачів мовних дисциплін є ключовим чинником забезпечення якості сучасної вищої освіти й необхідною умовою їхнього професійного зростання. Динамічний розвиток системи мовної освіти, цифровізація освітнього процесу, зміна комунікативних практик здобувачів освіти та інтеграція України у європейський освітній простір потребують безперервного оновлення методичних, мовленнєво-комунікативних і дослідницьких компетентностей викладачів. Ефективна система професійного розвитку повинна ґрунтуватися на поєднанні формальної, неформальної й інформальної освіти, забезпечуючи викладачам можливість вільного вибору програм, доступ до сучасних ресурсів, участь у стажуваннях та наукових ініціативах. Саме тому, удосконалення механізмів підвищення кваліфікації сприятиме професійному зміцненню викладача та підвищенню якості мовної освіти загалом. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні механізмів мотивації викладачів мовних дисциплін до систематичного професійного зростання.

## ЛІТЕРАТУРА

1. **Жабенко, О. В.** (2017). Особливості професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України. *Молодий вчений*, 7(47), 284–289.
2. **Закон** України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII. Узято з <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. **Кендюхова, А.** (2022). Розвиток системи інтернаціоналізації освітнього процесу як пріоритет інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти. *Педагогічний вісник*, 1–2. Узято з [https://znayshov.com/FR/14084/pv\\_2022\\_1-2-3-22.pdf](https://znayshov.com/FR/14084/pv_2022_1-2-3-22.pdf).
4. **Колісниченко, А. І.** (2019). Сучасні механізми вдосконалення системи неперервної освіти вчителів іноземних мов в Україні. *Інноваційна педагогіка*, 17 (1), 77–80.
5. **Національний освітньо-науковий глосарій** (2018). Київ: ТОВ «КОНВІ ПРІНТ».
6. **Овдій, Н.** (2024). Порівняльний аналіз вітчизняних і зарубіжних практики формування професійної компетентності соціальних працівників. *Comparative Professional Pedagogy*, 14(2), 192–199. [https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14\(2\)-17](https://doi.org/10.31891/2308-4081/2024-14(2)-17).
7. **Смагін, І. І.** (2021). Багатозначність змісту поняття «підвищення кваліфікації педагогів» у нормативному контексті та практиці освітньої діяльності. *Науковий Вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 1 (48). Узято з 10.24144/2524-0609.2021.48.375-380 (дата звернення: 15.11.2025).
8. **Яковенко, О. І.** (2021). Дистанційна форма підвищення кваліфікації як ефективний засіб навчання та професійної реалізації педагогічних працівників ЗВО. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*, 75(3), 165–170.
9. **Clark, M.** (2016). The impact of professional development on teacher growth. *Educational Research and Reviews*, 7 (1), 19–28.
10. **Nychkalo, N. G., Muranova, N. P., Voliarska, O. S., Kudina, V. V.** (2022). Pro-fes sional development of academic staff by means of information and communication technologies: the ukrainian experience. *ITLT*, 90(4), 162–172.

## REFERENCES

1. **Zhabenko, O. V.** (2017). Osoblyvosti profesiinoho rozvytku naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy [Features of professional development of scientific and pedagogical workers of higher education institutions in Ukraine]. *Molodyi vchenyi – Young scientist*, 7(47), 284–289 [in Ukrainian].
2. **Zakon** Ukrainy «Pro osvitu» vid 05.09.2017 № 2145-VIII [Law of Ukraine “On Education” dated 05.09.2017 No. 2145-VIII]. Uziato z <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
3. **Kendiukhova, A.** (2022). Rozvytok systemy internatsionalizatsii osvitnoho protsesu yak priorytet innovatsiinoho rozvytku pisiadiplomnoi pedahohichnoi osvity [Development of the system of internationalization of the educational process as a priority of innovative development of postgraduate pedagogical education]. *Pedahohichnyi visnyk – Pedagogical Bulletin*, 1–2. Uziato z [https://znayshov.com/FR/14084/pv\\_2022\\_1-2-3-22.pdf](https://znayshov.com/FR/14084/pv_2022_1-2-3-22.pdf) [in Ukrainian].
4. **Kolisnichenko, A. I.** (2019). Suchasni mekhanizmy vdoskonalennia systemy neperervnoi osvity vchyteliv inozemnykh mov v Ukraini [Modern mechanisms for improving the system of continuing education for foreign language teachers in Ukraine]. *Innovatsiina pedahohika – Innovative pedagogy*, 17 (1), 77–80 [in Ukrainian].
5. **Natsionalnyi** osvitno-naukovyi hlosarii [National Educational and Scientific Glossary]. (2018). Kyiv: TOV «KONVI PRINT» [in Ukrainian].
6. **Ovdii, N.** (2024). Porivnialnyi analiz vitchyznianskykh i zarubizhnykh praktyky formuvannia profesiinnoi kompetentnosti sotsialnykh pratsivnykiv [Comparative analysis of domestic and foreign practices of professional competence

formation of social workers.]. *Comparative Professional Pedagogy*, 14(2), 192–199. [https://doi.org/10.31891/2308-4081-14\(2\)-17](https://doi.org/10.31891/2308-4081-14(2)-17) [in Ukrainian]. 7. **Smahin**, I. I. (2021). Baha-toznachnist zmistu poniattia «pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohiv» u normatyvnomu konteksti ta praktytisi osvithnoi diialnosti [The ambiguity of the concept of “teacher training” in the regulatory context and practice of educational activities]. *Naukovyi Visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Pedahohika. Sotsialna robota» – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: ‘Pedagogy. Social Work’, 1 (48)*. Uziato z 10.24144/2524-0609.2021.48.375-380 (data zvernennia: 15.11.2025) [in Ukrainian]. 8. **Iakovenko**, O. I. (2021). Dystantsiina forma pidvyshchennia kvalifikatsii yak efektyvnyi zasib navchannia ta profesiinoi realizatsii pedahohichnykh pratsivnykiv ZVO [Distance learning as an effective means of training and professional development for higher education teaching staff]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of Forming a Creative Personality in Higher and General Education Schools*, 75(3), 165–170 [in Ukrainian]. 9. **Clark**, M. (2016). The impact of professional development on teacher growth. *Educational Research and Reviews*, 7 (1), 19–28 [in English]. 10. **Nychkalo**, N. G., Muranova, N. P., Voliarska, O. S., Kudina, V. V. (2022). Professional development of academic staff by means of information and communication technologies: the ukrainian experience. *ITLT*, 90(4), 162–172 [in English].

**Жукова Анна Робертівна** – доктор філософії у галузі педагогіки, доцент кафедри іноземних мов та військового перекладу, Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного; вул. Героїв Майдану, 32, Львів, 79012, Україна.

E-mail: [annetta000@gmail.com](mailto:annetta000@gmail.com)

<https://orcid.org/0000-0002-7292-1605>

**Zhukova Anna Robertivna** – PhD in Pedagogy, Associate Professor of the Department of Foreign Languages and Military Translation, National Army Academy named after Hetman Petro Sahaidachny; 32 Heroiv Maidanu Street, Lviv, 79012, Ukraine.

Дата першого надходження статті до видання – 01 жовтня 2025 р.

Дата прийняття статті до друку після рецензування – 01 листопада 2025 р.

Дата публікації статті у виданні – 10 грудня 2025 р.

## CITATION

**ДСТУ 8302:2015:** Жукова А. Р. Підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін у вищій школі як компонент системи безперервного професійного розвитку. *Лінгвістичні дослідження: зб. наук. пр. Харк. нац. пед. ун-ту імені Г. С. Сковороди / гол. ред. Н. В. Піддубна. Харків, 2025. Вип. 63. С. 196–205. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2025.63.15>*

**APA:** Жукова, А. Р. (2025). Підвищення кваліфікації викладача мовних дисциплін у вищій школі як компонент системи безперервного професійного розвитку. *Лінгвістичні дослідження*, 63, 196–205. DOI: <https://doi.org/10.34142/23127546.2025.63.15>